

ПОЗИЦИЯ

на

Асоциация „Прозрачност без граници“

относно предлаганите промени в изборното законодателство

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Във връзка с предложенията за промени в Изборния кодекс, които предстои да се обсъждат в Народното събрание, Асоциация „Прозрачност без граници“ изразява своето несъгласие с подхода за тяхното извършване: на парче, без ясна концепция и без достатъчно ясни мотиви, без адекватна оценка за съответствие между предложения и анонсиран/търсен резултат, с прилагане на правни техники за промяна в закона посредством преходни разпоредби в други закони, които нямат връзка с разглежданата правна материя.

Що се отнася до конкретните предложения, предлагаме на народните представители да обърнат внимание на следните аргументи и предложения:

1. Относно предложението за машинно гласуване в 1000 секции, избрани от ЦИК

Експерименталното гласуване с машини се провежда от 2009 година досега, като то показва своите преимущества: отчита точно резултатите от гласуването и ограничава целенасочените манипулации при броенето, на практика изключва техническите грешки и улеснява работата на секционните комисии, ускорява процеса по броене в секции с голям брой гласоподаватели.

Същевременно, машинното гласуване не може да се разглежда като абсолютна гаранция срещу злоупотреби. За да работи ефективно, машинното гласуване трябва да се осъществява при постоянен контрол от страна на застъпници и наблюдатели, в помещения с по-голям брой избиратели, където съществува обществен контрол върху действията на комисиите.

Предложението за машинно гласуване само в 1000 секции, посочени от ЦИК, е неприемливо и по същество представлява отказ от приложението му или най-малкото имитация на приложение.

В случай че машинното гласуване се прилага като паралелна технология на хартиените бюлетини, то трябва да се прилага в секции с голям брой избиратели, като обхваща съществена част от избирателните секции във всички типове населени места. За да бъде спазено това условие е необходимо да бъде въведено машинно гласуване във всички секции, в които броят на гласоподавателите надвишава определен брой – например 200 или 300. Това означава, че машинното гласуване следва да се приложи в поне 5000 секции; такива има не само в големите градове, но и в малките градове и в селата.

ЦИК е правоприлагащ орган и не е удачен подходът тя да взема решения, които по същество дописват Изборния кодекс. Досегашният опит от подобна възможност показва, че ЦИК избира най-лесното решение, от гледна точка на администриране на процеса, и то в секции, където рискът от нарушения е минимален.

2. Относно електронното дистанционно гласуване

При въвеждането на този метод за гласуване е необходимо да се подходи с ясна концепция относно търсения резултат, както и с ясна оценка на позитивите и на рисковете. Дистанционното гласуване има потенциал да включи огромен брой български граждани, живеещи извън страната. Същевременно, опитът от наблюдението на изборния процес показва, че то може да се използва като инструмент за натиск върху икономически зависими избиратели и да улесни купуването на гласове и контролирания вот в страната. Ето защо, моделът на електронното дистанционно гласуване следва да се основава на две характеристики: 1) сигурност и 2) обхват за гражданите, живеещи извън страната. В тази връзка като подходящ пример може да се посочи практиката на Франция, която осигурява възможност за дистанционно гласуване само за гражданите в отвъдморските територии.

Считаме, че позитивите и негативите на електронното гласуване трябва да бъдат подложени на открита и честна дискусия, вместо да се прилагат правни техники за неговата отмяна чрез промени в други закони, които нямат връзка в предмета на изборния процес.

3. Редуциране на представителството на политически партии в съставите на избирателните комисии

От приемането на България в Европейския съюз досега винаги е било прилагано правилото, според което в съставите на избирателните комисии участват и партиите, представени в Европейския парламент. То отразява не само значението на този вид представителство, но и разбирането, че по-широкият взаимен контрол между партиите е предпоставка за ограничаване на нарушенията.

В дневния ред на заседанието на Комисията по правни въпроси за 29.11.2018 г. е включен за разглеждане и законопроект, който стеснява кръга на участващите в избирателните комисии представители на партии, а именно на тези представени в Европейския парламент.

Подобно ограничение е неприемливо защото ще ограничи принципа на взаимния контрол, но също така ще задълбочи недоверието в изборната администрация и ще породи нови съмнения за евентуални злоупотреби в предстоящите избори.

От дългогодишното си наблюдение на изборния процес сме се убедили, че взаимният контрол между партиите и присъствието на широк кръг от независими наблюдатели са едни от най-съществените предпоставки за възпрепятстване на манипулации. На фона на ниското доверие в изборния процес е неприемливо да се ограничава участието в комисии на партии.

4. Съобразяване с международните стандарти

Не на последно място трябва да се отбележи, че законодателят се приближава до възприетата като стандарт времева граница от шест месеца преди провеждане на избори за промяна в правилата, по които те ще се извършват. Това е утвърден международен стандарт от организации като Съвета на Европа и ПАСЕ. Също така следва да се отчете, че предвидимостта на законодателството е и елемент от схващането за правова държава, за каквата Република България е прогласена в Преамбюла и чл. 4, ал. 1 на Конституцията. Това е разбираемо, защото е необходимо адресатите на една правна норма да имат достатъчно време и възможност да съобразят поведението си с изискванията на закона.

Искаме да припомним също така, че Асоциация „Прозрачност без граници“ неколкократно е формулирала предложения, които могат да окажат съществено въздействие върху честността и прозрачността на изборния процес. Такива са регионалните преброителни центрове (които бяха включени като експеримент в първия Изборния кодекс и впоследствие отпаднаха), както и изчистването на избирателните списъци чрез създаване на регистър на избирателите по настоящ адрес.

Надяваме се тези предложения да не бъдат пренебрегвани при обсъждането на промени в изборното законодателство, защото в крайна сметка ще съдействат за провеждането на почести и прозрачни избори и за повишаване на доверието в политическите партии и в институциите.

В заключение, очакваме народните представители да бъдат на висотата на позицията, която заемат, като не забравят, че всички промени на парче и без адекватна обосновка водят до незадоволителен резултат – за тях и за обществото.

София, 28 ноември 2018 година

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“